

nga

Részlet

Városokban kóválygok, szövegeket olvasok fel, zsebfüzetbe írok, innen az áru más raktárakba kerül. Sejttem, hogy melyik mondatot követi a derű moraja, és melyik bekezdésre jön a legmélyebb csend. Mielőtt bemegyek a terembe, félrehúzódok, összeszedem magamat, és vörösbort iszom. Az előadás után vacsora következik a meghívókkal, a társalgást fenn kell tartani, éjfél körül léphetek be a szállodába. Akkor még fölhívom a feleségemet, olvasok, amíg leragad a szemem, másnap továbbutazom. Attól az érzéstől, hogy be vagyok zárva, a fordulatig szinte sohasem tudtam szabadulni. Évtizedek mentek el tevékeny és fegyelmezett rezignációban.

Ennek a könyvnek a szervező közepe időben az 1989-es fordulat, az erőszakmentes forradalom, a metamorfózis át és vissza a polgári világba. Én is visszazökkentem a magam polgári mivoltába, amiért innen-onnan kizártak. Felszabadulás és összeomlás, ez a fordulat két arca. Éltem előtte is, utána is, de van kitüntetett idő és meghatározó csomópont.

Rég elbúcsúzhattam attól a föltevéstől, hogy vannak emberek, akik ki akarják fürkészeni a titkaimat, és bele akarnak hatolni az agyamba. Már régen nem tartok a lehallgatóktól. Amióta tökéletesen átvilágíthatónak tekinthetem magamat, azóta a mindennapos önfeljelentés műfajában dolgozom.

A fejem fölött őrzítő lemez, nem rossz, de van. Egy whiskys üveg piros neonsőből formázva. A kávéfőző gép sistereg, a dob gép zakatol, szóke lányok lengetik a derékig érő hajukat. Egy idős nő többször áthalad a színen a törpepincsijével, öregember jön bottal és egy juhászkutyával. Mellettem két lány sakkozik, ujjnyira nyírt haj, nagy pohár sör, hosszú, vékony cigaretta szívnak. A kávéház kirakatüvegén túl egymásba karoló házások sietnek, nagyhasú polgárok billegnek, vékony, fekete nő szalad egy kisfiúval, húzza magát egy öreg gigerli piros pulóverben és piros tornacipőben.

A régi pénztárgép csak a szem gyönyörködtetésére való, a széles vállú csapos fényeszöld mellényét kidüllesztve valami italkeveréket forgat jégkockákkal, visong és torkol egy gépi dzsesszénekesnő. Egy fekete fiatalember pénzt dob a cigaretta-automatába, működik és villog a nyíldobó játék, szemben a pályaudvar tetején a kivilágított óra mellett nedves zászlók csapdosnak a szélben.

*

Mindenre rákérdezek, mintha most látnám először, és mintha megvolna az a fejedelmi, vagy gyermeki jogom, hogy döntsek: tetszik? nem tetszik? Nem az a cél, hogy miránk legyenek kíváncsiak, hanem az, hogy mi legyünk kíváncsiak. London, Párizs, Bécs, Berlin, Prága, Budapest, mindegyik hajdani feltörés valami lényeges világértelmezéshez kapcsolódik. De mi van most két világháború, a fasiszták és kommunisták sikere és bukása után?

Előző este a városi könyvtárban előadtam egy monológot, a terem megtelt, hangzó irodalom. Kérdezik: milyen európai értéket tartok kiemelkedőnek? A tapintatot nevezném annak. Ezt a szeretetnél kevésbé giccsesnek látom, magában foglalja a megfigyelést, az ismeretet, az empátiát és azt az elvet, hogy ne tedd a másiknak, amit magadnak nem kívánsz. Lehetővé teszi az érdeklődést, de elhárítja a bizalmaskodást. Az együttéléshez leginkább tapintat kell, barátság, szerelemnek egyaránt meghosszabbítója, összetevője, fűszere, összefér a magánnyal is, de tekintettel van a másik emberre. Feltételezi az önuralmat, a civilizált családi hagyományt, magában foglalja a megértő intelligenciát, az életismeretet, a szív okosságát és a tapasztalaton nyugvó igazságosságot.

Lehet megérezni, hogy mi van a másik emberrel, hogy mi baja van. Lehet megsejteni, hogy mi esne rosszul neki, és mi az, ami legalábbis nem bántja, sőt esetleg megörvendeztet. A tapintat részben etikett, némely illemszabályok ismerete és könnyed alkalmazása, részben viselkedésművészet, amelynek, mivelhogy minden ember és minden élethelyzet más, igencsak egyszerűnek kell lennie. Tökéletesen tapintatos ember nincsen, így vagy úgy valamikor mindannyian ormótlanok vagyunk, feljajdulhatunk is, észrevéve saját faragatlanságunkat, de aztán továbblépünk, hogy a következő perc kihívásaira válaszolhassunk.

Borús nap, a felhők hasa a kövezetig ér. Beszélgessek holnap egy színpadon kollégákkal az 1989-es fordulatról, a tegnapelőtről, a jövőről, akármiről. Ledöntöttük az előző bálványt, és jött a túlbuzgóság kimérája. Akit ez elszédít, az nem a jelenben él, hanem valami homályos képben a remélt jó felé igyekvésről.

Hosszabb csend után lehámlanak rólam a viszonylataim, mint az utasról a táskái egy újabb szállodaszobában. Rendelt helyem egy kávéház szemben a pályaudvarral, dupla eszpresszó, buborékos ásványvíz és *Jack Daniels whisky* érkezik jéggel élém. Csinálj magadnak egy jó napot, így biztatom magamat egy műmárvány asztalnál. Válaszutak előtt fokozatosan megérezem, hogy mi a nekem való döntés, irtózom az elhamarkodástól, alszom rá egyet. Ez a perc nem egy másik percért van, nem a jövőért, és nem a túlvilágért, hanem a belső jóváhagyásért, hogy ez most így rendben van.

*

A Tűlső Part munkatársai abból indulnak ki, hogy át lehet mászni a hegyen, át lehet evezni a folyón, és hogy akik ott vannak a hegyen túl, a folyón túl, azok is emberek. Lehet úgy is élni, hogy az ember se nem hazudik, se nem harcol. Aki adni akar, az rendszerint talál valakit, akinek adhat. Aki csak kapni szeretne, az csupa gyulladás, és kapni se, adni se tud.

Mit csináljon egy korosodó férfi? Üljön egész nap a szobájában? Az ablakon át nézze a parkban a gyerekeket, az erélyes fiatal mamákat meg a botozó öregasszonyokat, egy hajlott nőt, aki a szökőkútba néz, és egy fiatal leányt, aki a bal kezével oldalra fésüli a vállig érő haját? Vagy induljon kószálni?

A portásnő egy nagy zöld esernyőt kínál, és jó sétát kíván. Kilépek, nem esik, tétovázok, hogy merre menjek. A vár és a nagy előadóterem nem érdekel, voltam már ott ma, a vásárlóutca sem. Jön egy félbolond a kutyájával, és rám kiált. Valami csúf illetlenséget mondhatott, amit nem értek, de amitől a tőlem jobbra álló, finom kabátos úr is bocsánatkérő zavarban mosolyog.

Egy erkélyen egy kislány könyököl és a mobiltelefonján beszélget, finto-rogva, erre-arra kacsingatva, kacarászva és az ajkát nyalogatva. Leveszem róla a tekintetemet, és teltebb dámákra helyezem át, akik nagy kupac fagy-laltgombóccal mérkőznek. Az egyiknek szép, mély ráncai vannak az orra alatt, amelyekkel vidáman felel a két sarkán felkunkorodó, nagy szája, a beszéde is szökkenő és csapongó.

Amíg egy sétatéri padon olvasok, körültopognak a galambok, babák szemlélődnek a kocsijukban, egy kislány babrál az anyja vörösre festett hajával, mamák felismernek, futó mosolyuk nem barátságatlan. Egy padon egy iskolás szerelmespár ül, a fiú átkarolja a mellette ülő lányt, és ütemesen simogatja a felsőkarját.

A labdázó tér is megtelt, egy fiatalember folyamatosan sebesen beszél a fűvön a zsebtelefonjába, forog maga körül, és új meg új számokat hív fel, folyton van valami lényegtelen mondanivalója és üres nevetnivalója. Semmi dolgom, betévedek a hajléktalanok menhelyére, ahol tegnap is jártam már a polgármester kíséretében, a kártyázó hajléktalanok bizalmatlanul méregetnek, a szállás megtelt, mondja az egyik, röhögcsélnek.

Ennél jobb a *Café Academica*, egy trikós férfi átölel egy arany fülbevalós lányt, itt egy asztaltársaság kártyázik, amott biliárdozik, van, aki a sportközvetítést nézi, és van, aki a csaposnővel beszélget. A bárpult sarkán ülő trikós férfi lehet a kidobóember.

*

Az utca túloldalán az Oscar Wilde bárban a falon a csillagok, Shaw, Yeats, Joyce, Beckett etc., irish pub. Lehet, hogy az írek a legzseniálisabbak? Akik ennyit adtak, azoknak van miből adni. Kellett hozzá az izákosságuk, a nagyotmondásuk, a vicstermő mámor, egyszóval a bolondságuk, amelynek a paradox éleslátás a visszája. Ezzel szemben a fejem mögött zengésbe fog egy ír dalnok, gitárkíséret veszi körül, de ő túlkiáltozza. Ezt a zajnokot egyáltalán nem kértem.

A bárnő egy kicsit meg van sértve, mikor halkításért esdeklek, honfitársainak ez az énekes a kedvence. A csendes kisvárosi utcákon az emberek alighanem zajra vágnak. Hirtelen mintha a bárnő is alakot váltana, kezd nyugtalanítóan ismerős lenni, hiába dörzsölöm a szememet. A Fehér Leopárdban a főnöknő hosszan telefonál, és nem jön. Odajön viszont egy behemót, kopasz ember, a feje csupa göröngy és dudor. Egy pohár barna sört kérek.

A navigáló zsebkészülék messzire küld, vissza a múltba, száraz rémképekbe éppúgy, mint vágyfantáziákba. Az írás arra is jó, hogy elszökjek magamtól. Megengedett kicsapongás, iskolakerülés, bujkálás, tilosban járás. Az első fogalmazás a vakmerő mozdulat.

Egy mentőkocsi szirénáz. A Korona Szálló teraszán a katedrálissal szemben állok, lent a téren valaki Bachot fuvoláz. Finom ködben áll a hegy, fehér hasú sirályok szálldosnak a tér fölött és rendőrségi helikopterek. A szomszédos utcákban páncélautók várakoznak nehézfegyverekkel, nehogy holmi terroristáknak kedve legyen a Korona Szállóban száz író elintézni.

Az alkalmi feladat sok, az én időm pedig már kevés. Csodálkozó utas, képhídon beszállok helyzetekbe. Elnézést kérek a szekrénytől, ha nekimegyek. Lehetőleg semmit sem rombolni, semmit, ami van és működik. Szeszélyes változékonyságom ellen védekezve valami mésházát igényel bennem a rendérzék, megzavarhatatlan napirendet, egy alapos belső esküdtszék által jóváhagyott nézőpontot. Ott, ahol vagyok, óvóhelyet kívánok, amelyben ne történjék lehetőleg semmi sem.

Esik az eső, benézek a Csigába, barna sört kérek, attól kellemesen és nem közönségesen fogok elbágyadni. Áthaladok a városon, leszállok, átszállok, nem találkozom senkivel, átadom magam a semmittevésnek. Ha toll van a jobb kezemben, egy természetes mozdulattal nyakon ragadom a jamaicai Morgan kapitányt, és kellemes pattintással kihúzom belőle a ruganyos dugót. Alig két korty maradt az üveg fenekén, most mintha elállna az eső.

A játszótéri padon is elbóbiskolok. Szomszédom is alszik a vaslábú karos-székben, lógatja a fejét, és a gyerekek, akiknek pénzt és cukrot szokott adni, érzik, hogy részeg, vagy kábult, mindenesetre magatehetetlen, és ezért előbb tegezik, és megkérdezik: „Mit ittál? Adjál pénzt! Miért nem adsz? Múltkor adtál, adjál most is! Ne legyél már olyan szarevő! Kérsz egy kis vizet? Leköpjelek? Megfricskázom az orrod!” És akkor felmorran az ember. A gyerekek szétspriccelnek, visonganak. Hát ilyenek vagytok, mondja a szomszéd.

*

Mit is csinálunk? A stílus egyik alapkérdése: miket teszünk egymás mellé? Párba állni, párosodni, párosítani. Platón szerint a gömb hasadt ketté, és most a félgömböcskék keresik egymást. Ez a szerelem és a művészet alapja. Milyen elemek bírják el egymást, mint a csont és a föld?

Kedvtelve simogatom ezt a cseresznyefa íróasztalt. Akkor sem hagynám abba az írást, ha sok pénzem lenne, a kettő között nincs összefüggés. A grafomán kevéssé lóg a javak emlőjén. Add meg az istennek, ami az istené, és add meg az ördögnek, ami az ördögé, de ne hagyj magad széttépni.

Isten állítólag azt mondta, hogy neki nem kell a regény, és őt ez a sok pszilicsár pletyka sem érdekli. Ami engem illet, ha választanom kellene isten és a regény között, az utóbbit választanám, az Úr majd elboldogul nélkülem is. A szerző sokszorozni szeretné a világot: ha már világ, akkor legyen egyetemes és végtelen. „A regényírás lázadás isten egyetlensége ellen.

Megfelekedtél róla?” kérdezte tőlem egy vallásos ember. „Nem vagyok hülye megfelekedezni róla. Más kérdés, hogy rettegem-e.” A nagyvilág isten regénye, a szerző egyetlen figurától sem tagadja meg az elemi megértést. Nem lenne pontosabb isten helyett vak alakulást mondani.

A megértés munkájában az ember az egész testével vesz részt, ámulattal, meghökkenéssel, undorral. Megesik, hogy az ember – tükörbe nézve, életrajzára visszatekintve – előre megrajzolt formának látja magát. Tenni és nem beszélni róla; hódolat a gyakorlat előtt. Az ember a rendelkezésre álló formákból időbeli élőlényt alkot.

Rendes kelet-európai néhány megfigyelésre méltó összeomlást megélt. Mi történt? Vadászat vagy szökés. Olykor megszabadulás és kivonulás a sötétség birodalmából, suhanunk a síneken. Átláthatóság vagy elveszettség? Leng a paradox inga a maximalizmus és a minimalizmus között. Nincs kisember és nagyember, ha nagy vagy, akkor hajolj le. Adj teret a kiválóknak és kielégülést a hiúságoknak.

*

A közszolgálat első követelménye nem megsértődni. Mint a pestist, úgy kerülni a sértett, arrogáns, gőgös, ellenségeskedő hangot. Mindenkibe beférkőznek a kisebbségi érzések, mert mindenki ingatag talapzaton áll, mert az embereket inkább a történelmi hullámverés tette oda, ahol vannak, mint a teljesítményük. Életvitelemhez hozzátartozik a nyilvános gondolkodás, arról beszélnek, amiről kérdeznek, nem hasalok.

Maga kicsoda? Vendégmunkás vagyok és vándorelnök, egy koros férfi, akinek tovább kell mennie, és közben járhatja az eszét a valamivé növé szinte semmin. Gazdálkodom magammal, és elég szigorú regula alatt élek. Visznek valahova, ahol majd össze kell szednem magamat, de addig kinézek az autó ablakán, és hallgatom a vezető meséjét.

Ezen a játszótéren minden előfordulhat, az is lehet, hogy rám köszön Kovács Miki, aki egykor a sofőröm volt 1990-ben, és kémelhárító múltjának részleteivel szórakoztatott: hogyan szervezett be jámbor legényeket kémelhárítónak, akiknek az volt a dolguk, hogy egymást szoros megfigyelés alatt tartásák. Egyik kisvárosból vitt a másikba, mindenkinek ismerte a kis hibáit, és gyalogság-táros szorgalmával fölébük is került, mert nem ivott annyit, mint a szent költő, akit ugyancsak szállított.

8 A szívesség mögött mindig van valami szolgálat is, egyáltalán titkos-e ma még az, amely figyel, és amely mindig ráirányítható bárkire? De ha olvasom

az egykor rólam készült iratokat, csak a szájalom tölt el, hogy mennyi munka milyen semmiségekért! De legalább van valami naptári azonosíthatósága a történeteknek. Kovács Miki most Közép-Ázsiában szélhámoskodik, alighanem benne van a heroinfinomításban is, és nincs messze egy diktátor szívéből. Bizonyára összeházasodott egy megbízható, de nagyon szép leánnyal, aki mint a helyi titkosszolgálat ügynöke, alkalmasint meg is fojthatja a Mikit az ágyban, de gyereket is hajlandó szülni neki.

A téren nézem a handzsárforgatókat, a kutyasétáltatókat, a füves szírpantyúzókat és a fehér szattyánbőr nadrágos szépségkirálynőt. Keresem a lépegetés örömét, impulzusokat kapok a vágyaimtól, a hiúságaimtól, kényszereimről, félelmeimről, ízléseimtől. Ezt ne tedd, azt teheted, de, ha lehet, inkább ne. Nem félek, nem vagyok hebehurgya, nem pocskondiázok, nem akarom a másik felet megszegényíteni, kivonom magam minden névből, megjelölésből, meghatározásból.

Szerettem bliccelni, mulasztani, nem ott lenni, lelépni, és mivelhogy kaptam belőlük rendesen, igyekeztem hiányozni számos fogadásról és ünnepegről. Ha odamegyek, teszem, amit kell, örvendek a találkozásoknak, kezeket szorongatok, köszönöm az elismerő szavakat, és lesem, hogy merre van a mosdó. Rálelek a megfelelő útirányra, de akkor egy édes öregúr hangoztatja, milyen pompás, hogy itt voltam.

Elismerően bólintok, valóban szép, hogy itt lehettem. A helyi bölcselő elkapja a könyökömet: egyetértetek-e vele abban, hogy a modern ember nem tud az előrehaladás, a hódítás szenvedélyéről lemondani, sőt azt tartja természetesnek, hogy a körforgás a növekedésnek adja át a helyét. Eltévelyedés, nemde? De, persze, hogyne, végül azonban eljutok élvezetes megkönnyebbülést nyújtó úti célomhoz.

*

Történt, ami történt, mindezek után hol vagy otthon, hova való vagy? Csak tartozol ezekhez, vagy azokhoz! Nem? De, hogyne, ezekhez is meg azokhoz is, és tudomásul veszem mind a szétszóródást, mind az egybegyülekezést. Az írókra marad a diaszpórák filozófiájának a megköltése, ingaszerű összeköttetésben a centrális helyekkel, a fővárosokkal, a személyes találkozással és a csoportos egybegyűléssel. Hol a diaszpóra, hol meg az összejövetel van napirenden. Járjuk körül a földet, azután hagyjuk el, a testünkben kilépve.

Hosszú nap lesz ez és hosszú éjszaka, nem tervezem, csak megnyújtom. Nincs más hatalmunk, csak az, hogy olvasóinknak egy töredéke esetleg nem tudja elúzni a fejéből a munkáinkat. Nem harcolunk, tudósítunk arról, ami számunkra – bennünket megragadó erővel – van. A végtelenből a csekély-

ségről, ami nekünk jutott. Idősödő emberek hajlamosak sűrűn fölemlgetni, szóba hozni előrehaladott korukat. Gyengeség, kacérkodás, visszaélés, mentegetőzés, dicsekvés, jobb kortalanná lenni. Hadd legyenek egyik percben kisleány, a másikban öregúr. Jelszavaim mára: edzés, önuralom és egyenletes mámor.

Hátam mögött a kőkerítés, előttem a Szent György-hegy és a nyár java. Folyosót nyitok a szöveg és a még felszántatlan tudat között, de ma még maradjanak a történetek a lenti gomolygásban, ott, ahol az emlék csupán valahonnan rémlő, bevillanó képzet. Hálálkodjon, aki nem nyomorék. A sztoicizmus hősi és gögös lemondás, én inkább a vidor elhárítás fogalmát használnám, egy kevés huncut bölcsellemmel. Ha nekem is van egy ebédem, nem zavar, hogy a másíknak akár száz ebédje is lehetne, és nem sajnálom azokat, akiknek sok idejük van az önsajnálatra.

*

Üres a vagon és a táj, gyér esőcseppek hullanak tócsákba vörös és fehér kavics-utakon, az utastársak szunyókálnak. Két férfi kerékpárra támaszkodva áll egymással szemben, mögöttük a messzeségbe nyúlik be a móló. A kikötőben vitorlás csónakok imbolyognak, csatornát szemlélek és hattyúnyáját, sirályok szálldosnak a nádas fölött. Dombos-völgyes falvak, emeletes családi házak, épületfaraktár, deszkahalmok, nedves, füves rétek, hullámozó láthatár. Elszárguld mellettünk egy ellenirányú vonat, és benne mindenféle eszelős buzgólkodó. Egy laptopos úrral biccentünk egymásnak, nincs kifogásunk egymás ellen, én is előveszem a fekete noteszemet és a golyóstollamat, ki-ki megtér a szerszámaihoz.

Időnként belesuttogok a láthatatlan mikrofonomba, mintha magamban beszélnék, mint a bolond, vagy mint ahogy tettem már ezt különböző hangfelvevőkbe duruzsolva. Kezdttem egy hétkilós magnetofonnal, cipeltem egy vállamon lógó sporttáskában, mentem, beszéltem, és tudtam, hogy visszaneznenk rám; már akkor, fiatal kutató koromban megszokhattam, hogy mosoly és homlokkopogtatás kíséri a megnyilatkozásaimat. „Mondja, kedvesem, maga ép eszénél van?”

A múltba utazom, szórakoztató egy fél évszázadot hátrálni, számos ént foglalok el, kutatok és látogatok, szeretnék megfeleledkezni a gravitációról, és nem lehetetlen, hogy a saját halálomat is át fogom ugorzni. Bárkit felhívhatok telefonon, olyanokat is, akiknek a temetésén ott unatkoztam. Nagyságok, hajdan megközelíthetetlen, zárkózott figurák is fogadnak, mentegetőznek és igazolják magukat.

10 A kávézó ablakában sárgaréz korlát választ el az utcától, csöpög a sörcsap, egy rozoga öregúr egy valamivel kevésbé rozoga öreg nőbe kapaszkodik,

tömzsi szereti a tömzsit. Megkérdezek egy gipsz angyalszobrot a szemközti házon, hogy jó úton járok-e.

Jól összejöttünk mozgólépcsőn, autóbuszban, tehervagonban, rövidzártas felvonófülkében. Tapogatók és zsebtolvajok eldorádója, megtámasztjuk egymást, ha nyílik az ajtó, majd kidőlünk halomban. Nem irtózom az emberiségtől, de fellélegzem, amikor a vonat olyan zöldülő rétek és gabonatóblák mellett halad el, amelyeken egyetlen ember sincs, csak a csendes rügyfakadás, levélpöndörödés, az élet magamagától, és van tér szinte korlátlan, kéklő hegy a távolban, azután a nagy víztükör, de ez sem határtalan.

Szeretek víz fölé könyökölni egy korlátra támaszkodva, a hullámok állandó csapdosását hallgatva. Lelátok a tó fenekéig, a tükrén meg tornyokat, lámpákat és kis hidakat, mindenféle tetejű keskeny, magas házat nyel a szemem.

Zsebre tett kézzel kocsmáról kocsmára, templomról templomra járom a várost. Az istenkereső nem akar magának semmit, néha azonban szívesen lakmározik. Kaput, padot, virágágyat, aranyozott oltárszekrényt keres. Felderítő alkonyi tájakon nézni akar, amíg van szeme, megsimogatja a márványoszlopot, tág orrcimpával a fehér virágfüzér fölé hajol, és oldalt sandítva örül, hogy a templom teljesen üres. Atyám, itt vagy? Ha odakint kisüt a nap, akkor itt vagy. Az ablakon át bevág a ragyogás. Mit bámultok a plafonon, barokk angyalok? Csillárt, freskót, világító szívet?

Nem keresek semmit, azt kerestem, amit találtam. A könyv magát írja, a szerző leül, figyel, vár, ajánlatok érkeznek, a türelmesen kivárt mondat megállja a helyét. Az önéletrajzírás: kutatás. Adva van egy vizsgálati személy szőröstül-bőröstül, mindennel, amit egy ember önmagáról tudhat, nem feledve, hogy egész folyamatos környezetünkkel együtt vagyunk azok, akik vagyunk. Az én tehát igen sok embert jelent. Az önéletrajzíró a fogamzás pillanatában megkapta szüleitől – és rajtuk át még ki tudja, ki mindenkitől – a kutatási feladatot, cipelnie kell a témáját holtáig. A múlt nyomaszt és kötelez, a jövő irányít és terel, a most mind a kettőnél szabadabb. A tiszta most misztikus gyakorlatok elérhetetlen célja. Bár nem vagyok templomjáró, de mégis vallásos, azt hiszem legalábbis.

A papi beszéd, ha nem is riaszt el a vallástól, de közelebb sem visz hozzá. Van, aki akkor a legvallásosabb, amikor tesz-vesz. A művészet a múlt időből áthelyez az örökidőbe. Valami, ami addig nem volt, hirtelen lett. Valami, ami addig volt, hirtelen nincs többé.

Magának az a trükkje, hogy a pontosságra törekvő emlékezést úgy használja, mint a sportoló a doppingszereket. Vagy mint a ravasz diák: puskázik az életrajzából. A pontos emlék kimélyíthető, az igazság érdekes, többletvárása van. Bármit állítok az ablakom előtt elhaladó járókelőről, ez a valóság a következő percben már nincs, a hölgy vagy az úr elhaladt előttem, múlttá lettek, elbeszélésé.

Egyazon pillanatban látom az egész alakot, és csak ahogy beszélek róla, úgy darabolom fel a képet egymás után következő szavakká. Nincsen önkénytől mentes elbeszélés, minden, ami van, egy pillanat múlva már csak volt, amiről ezt is, azt is lehet állítani. Nincs a szöveget megelőző cselekmény, az észjárás maga a mese.

Tartok tőle, hogy nincs olyan bíróság, amely előtt gyorsítva lepergethetném az életrajzomat, és amely törvényesen átengedne a fénykikötőbe, ahova minden vágy és vallás kívánkozik. De az is lehet, hogy a bíróság nem enged sehova, csak azt mondja, hogy várjak, és nézzem akár ítéletnapig, hogy miket műveltem. Jó vagy szörnyű, ha az embert összezárják saját magával?

*

Önmagán valamelyest gondolkodni minden épkézláb embernek muszáj, bár nem mindenki látja elbeszélhető történetnek önmagát, és általában még azok sem nyúlnak tollhoz, akiknek szavajárása, hogy az én életem egy kész regény. Ha mégis nyúlnak, megeshet, hogy olvasni érdemes művet bíznak a világ érdeklődésére. Lehetséges, hogy értelmes és tapasztalt emberek a közélet aktív színpadáról elhúzódva az írásos visszatekintésben lelik kedvüket.

Engem azonban valami más érdekel, az írók önéletrajza, akiknek az életsorsát is megszabja az a döntésük, hogy az írás lesz az igazi mesterségük, akiknek az írásmódja meghatározó személyiségjegye. Hogy miképpen próbált a szerző életben maradni, és hogy miképpen ad számot az életéről, ez a két stratégiai kérdés egymással mélyen összefügg. Születésünkkel kapunk egy kihívást, amely arra ösztönöz, hogy megpróbáljuk felidézni, mi is történt velünk.

A kutató jelentéseket továbbít, ahogy az életútján továbbhalad, az olvasók kéme beszámol tapasztalatairól az emberi lét köréből. Látunk magunk előtt egy hosszú utcát, amelynek különböző szakaszain elég nehéz volt az áthaladás. Van, akinek eleve elmegy a kedve attól, hogy ezen az utcán végigmenjen, van, aki rögtön vesztesre állítja be magát, és lesz belőle dühöngő, másokat okoló vesztes, de olyan is van, aki egyáltalán nem vesztes, noha garmadával érték veszteségek, de már az életben maradást is kísérletként élte meg. Mi kell hozzá? Odaadás valamilyen működés iránt.

Megkaptam a francia becsületrend tisztí fokozatát. Te sohasem hazudtál? Kérdi tőlem a lelkiismeret démona. Szó, ami szó, írásban sosem. Élőszóiban igen, gondoljunk csak a szerelmi rajongás és hűtlenség beszédére. Vagy a régi rendőrségi kihallgatásokra. Szerzőként nem, úgy nem hazudtam. Ami az én nevemen megjelent, azt mind a magaménak tekintem. Annyira voltam értelmes és ostoba, mint maga a szöveg.

Éjfél van, a szélben a diófa ágai bólogatnak, madár lakta felhőkarcoló.
12 Már csak a papír és a toll mellé letett szemüvegem néz vissza rám. Az ember-

nek az lesz a büntetése, hogy néznie, olvasnia kell magát. Saját magába veretik bele az orra. A reflexió szükséglete már kisiskolás korban előáll, ismerünk egészen kiskorú autobiográfusokat.

Az önéletrajzíró járókelő igyekszik megmenteni valamit sétáinak a benyomásaiból, jövés-menéssel eltöltött napjaiból, próbál nem egészen meghalni. Talán akkor is tenné ezt, ha tudná, hogy nem marad fenn utána egy sor sem. Magának, későbbi önmagának írná, vagy csak úgy, hogy legyen, egy darabig legyen még, mint egy fatörzsbe vésett, vagy egy börtöntéglafalba karcolt monogram és dátum.

Z. A. 270907